

תורת הר שמואל

כניסת השבת: 5:52 צאת השבת: 7:08 רבנו תם: 7:44

עלון השבועי נתרם על ידי הרב ישראל פישר היו ברכה והצלחה, בריאות, פרנסה, באורך ימים ושנים!

פרפראות הרב משה קליין

בין יוב"פ וסוכות היה נוהג הרב הקדוש ר' חיים מצאנז ללבוש בגדי יו"ט. פעם ישב באחד מימים אלה על יד שלחנו ונאנת. בניו ותלמידיו התפלאו: במקום השראה של שמחת יו"ט הוא מתאנת. חששו שמה הוא מרגיש לא טוב בבריאותו, וניגשו ושאלוהו לסיבת אנהותיו. אמר להם הצדיק שיקראו אליו את החסידים העשירים המתאכסנים באכסניה פלונית. הלכו וקראו. כשבאו אליו אמר הצדיק: עבר ר"ה עבר יוב"פ ואני עדיין לא עשיתי תשובה. באיזה פנים אעז להיכנס לסוכה? זקוק אני לסכום של כמה אלפים רייניש לצדקה, ואין לי. אם תלוו לי את הסכום הזה, אוכל לעשות תשובה כראוי, ובמשך כמה שבועות אשלם לכם. לא היססו החסידים העשירים והשיגו לו מיד את סכום הכסף, והצדיק נהרו פניו והיה שרוי בשמחת יו"ט.

בליל התקדש החג, כשבא מבית הכנסת מעוטף בטלית, כדרכו בקודש, נכנס ישר לסוכה הגדולה שבחצר, התעכב רגע על יד הדלת, והלך לראש השולחן ואמר:

עבר ר"ה, עבר יו"ב, ואני עדיין לא עשיתי תשובה, באיזה פנים אכנס אל הסוכה? אבל "אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך".

אושפיזין
הרב הקדוש ר' פנחס מקוריץ נמלך פעם בלבו, שלא טוב הדבר מה שבאים אליו חסידים ואנשים רבים, עם בקשותיהם בדבר ישועה ורחמים בענינים שונים, כי זה מבטל אותו מעבודת ה'. ביקש הרב הקדוש מה' שיהיה שנוא על בנ"א וממילא לא יבואו אליו אנשים ולא תהיה לו התקשרות עם שום איש. וכן היה, והתבודד בינו לבין קונו וחי צער, ולא היה נמצא בחברת אנשים רק בזמן התפילה להתפלל עם הצבור.

בערב סוכות הוכרח הרב לעשות סוכתו ע"י גוי, כי היהודים לא רצו לעזור לו כי היה שנוא עליהם, והגוי לא היה בידו כלי האמנות הדרושים לכך, ושלח הרב את אשתו הרבנית לשכנים לשאול מהם גרזן או מעדר, ובקושי גדול השיגם.

בליל ראשון של חג, כאשר גמר הרב את תפילתו בביה"כ קרא אליו כמה אורחים לסעוד אצלו ביו"ט ולא היה אף אחד שרצה לבוא כי היה שנוא לכל. בבואו לסוכה התחיל להזמין את האושפיזין: "ליעול אברהם" וכו' ראה שאברהם אבינו עומד מבחוץ ואינו רוצה להכנס לפנים.

שאל אותו הרב: מה פשעי ומה חטאתי? והשיב לו אברהם אבינו: אין דרכי להכנס במקום שאין אורחים. ומזהים ההוא והלאה ביקש מה' שיחזור הדבר כמקודם שימצא חן בעיני אנשים.

פרשה מפורשת הרב דוד שרעבי

במדרש תנחומא (פרשת דאה סימן יח) כתוב, רבי יהודה בר סימון אומר אמר הקב"ה אם יש לך ד' בני בתים יש לך ושמחת בחגך - אתה - ובנך - ובתך - ועבדך - ואמתך, ואני יש לי ארבע בני

בית - הלוי והגר - והיתום - והאלמנה שלי, וכלן בפסוק אחד, אם אתה משמח את שלי ואת שלך בבית בימים טובים שנתתי לך אף אני משמח את שלי ואת שלך בבית הבחירה שנאמר (ישעיה נ) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי אמן וכן יהי רצון.

רואים שהמדרש מדגיש שאתה צריך לשמח גם את העניים וגם את בני ביתך, כי כמו שיש שמשמחים את עצמם ולא את העניים, יש גם צורת

התנהגות שאדם יכול לעשות חסדים עם כל העולם אבל לא עם בני ביתו, עם כולם הוא מדבר ברוך ונועם, ובביתו בצורה לא יפה ובתקיפות, אדם צריך להיות בחג כולו בשמחה שכל הסובבים אותו ייהנו משמחת החג, חסד שעושה עמנו הקבה ציווי להיות שמח, שגם מי שהיו לו עבירות ואפילו המחילה ביום כיפור לא הוציאה אותו מעצבותו, הנה בא ציווי של להיות שמח, קום ועשה!

יש עוד עצבות שבא לא מעבירה שהאדם מרגיש שיש בידו, אלא עצבות שבא בגלל חסר שאדם מרגיש שחסר לו כבוד או ממון וכדומה, על עצבות שכזו הציווי של התורה הוא להיות שמח היינו תשנה את מידותיך, או תסתכל על כל הטובה שהקבה השפיע לך!

יש שמספרים על מינויו של המגיד ממזריטש אחר הבעל שם טוב, על ידי מבחן שערך הבעש"ט: כל אחד מתלמידיו נתבקש לומר 'מהי העצה נגד הגאווה'. התשובה של רבי דב בער הייתה: 'אין עצה נגד גאווה כי כשנמצאים על הר אפילו לא יודעים שאנו על הר, ואפשר רק להתפלל להנצל מהגאווה', תשובה זו נתקבלה על דעת מורו ומיד הוא מינה את הרב דב בער ליורש, עוד בחייו. איני יודע אם הסיפור מדוייק, ואם זה מסכם את כל פעולת האדם כנגד הגאווה, אך לימוד יש בזה ודאי! כשנמצאים על הר אפילו לא יודעים שאנו על הר! אשריהם ישראל שמדקדקים לבחון מידותיהם! ושמחת בחגך וכו, והיית אך שמח, ציווי לעבוד את הקבה בשלמות כשכל גופינו בתוך מצווה בתוך קדושה בתוך הסוכה!

בתיקוני הזהר (דף 9ט) מבאר גודל החיסרון של אדם שנמצא בעצבות ובמיוחד בחג, המנחת חינוך כותב בפרשת ראה כשמסביר את מעלת השמחה ושכל אדם חייב שמחה כמו אוכל ושינה, הוא מוסיף בחשש - ואשר עמו התבוננות מבלי החפץ בקטרוג ימצא טעם בדברי. **מצוות** השמחה בחג שלא על ידי קרבן נחלקו הרמבם ותוספות אם זה דאורייתא או דרבנן, ופסקו השולחן ערוך ועוד, גם השאגת אריה שדן באורך, פסקו כמו הרמבם שזה מצווה דאורייתא! ושמחת בחגך והיית אך שמח!

ברכת מזל טוב!
קידוש והודיה על הולדת הבנות, 3 משפחות, בבית הכנסת הספרדי, לפרטים ראה עמוד 7

ברכת מזל טוב!
להרב יוחנן לומברד ורעייתו היו על הולדת הנכד והברית תוכו ותראן נחת באורך ימים ושנים בשמחה וטובה!

הרחמן הוא יזכנו לישב בסוכת עורו של לוויתן! מה זה הלוויתן? ומה פתאום שנרצה לשבת בסוכה העשויה מעור של דג (הרי אם נעשה את הסוכה שלנו היום, מעור של דג, היא תהיה פסולה בגלל הריח)?! אקדים הקדמה - כתוב בנביא ישעיה:

(כ"ז א') **ביום ההוא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוויתן**
המשך בעמוד 2

האוכל מני מזונות כגון איטריות או קוסקוס, בשיעור קביעות סעודה האם מברך לישב בסוכה

השולחן ערוך (סימן תרלט טע"ב) כתב, אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה בין ביום בין בלילה, ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה, וכמה אכילת עראי, כביצה מפת, ומותר לשנות מים ויין ולאכול פירות (ואפילו קבע עלייהו) (ד"ע) חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח, ותבשיל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו חשיב קבע עכ"ל.

וכתב במשנה ברורה (סימן תרלט ס"ק טז) וצריך סוכה – פירוש מדינא ועל כן צריך לברך לישב בסוכה, וכתב המאמר מרדכי שמי שאכל פת הבאה בכיסנין בשחרית בתוך הקאפי"א וכיוצא כמו שאנו נוהגים בכל ימות השנה אף על פי שאינו מברך המוציא כיון שאינו אוכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו מ"מ בעי סוכה שהרי הוא קובע סעודתו עליו

וכו' וכך נהגנו לברך עליה לישב בסוכה ע"ש. ונקט מילתא דשכיחא דה"ה אפילו בלא שתית קאפי"א כיון דקבע סעודה על הפת כיסנין ואם לא קבע סעודתיה עליו רק שאכל יותר מכביצה יש דיעות בין האחרונים אם צריך לברך לישב בסוכה, ועיין בשע"ת שכתב דלענין שבת ויו"ט בבקר כשמקדש ואוכל פת כיסנין במקום סעודה (אף שאח"כ הולך לחוץ לקבל פני רבו וכדומה ונמשך כמה שעות עד זמן סעודה) לכו"ע יכול לברך לישב בסוכה דכיון שאוכל אותה בתורת סעודה הצריכה לקידוש שפיר דמי שיברך ברכת סוכה דמחשבתו משוי ליה קבע ובחול אין כדאי לברך דספק ברכות להקל אכן מנהג העולם לברך אף בחול. וכדי להנצל מחשש ברכה לבטלה יראה שלא לצאת מיד אחר אכילתו רק לשבת שם זמן מה ויכוין בשעת ברכתו לישב בסוכה על האכילה ועל הישיבה שאחר זה.

החיד"א בשו"ת חיים שאל – כתב – פת הבאה בכיסנין אפילו הרבה

יותר מכביצה לא חשיב קבע כיון דאינו פת ויכול לאוכלו חוץ לסוכה לסברא זו. אבל ג' בצים פת הוי סעודה לכל אדם כדקי"ל גבי ערוב. ולהכי פת הבאה בכיסנין חייב לברך בהמ"ז כיון שאכל שיעור סעודת כל אדם מפת. דהגם דהוי פת הבאה בכסנין אם אכל שיעור סעודה מפת הב"ב חשיבא כיותר הרבה מכביצה מפת דחשיב קבע. ובשעור זה מפהב"ב לפעמים קובעים עליו סעודה כמו שקובעים על יותר הרבה מכביצה מפת באיזה פעם ומשו"ה חייב בהמ"ז. ולפ"ז מספק לא יברך ברכת הסוכה אם אכל מפהב"ב פחות מג' בצים דאכתי לא חשיב כיותר הרבה מכביצה מפת דקביעות סעודה בעינן ואין זה קביעות אף לפעמים, **בבן איש חי** (פרשת האזינו טע"ף ח) כתב לא יברך לישב בסוכה אלא בפת גמור, אבל בפת הבאה בכסנין שברכתו מזונות לא יברך לישב בסוכה משום סב"ל.

יש הלומדים בדעת הבן איש חי שלא יברך לישב בסוכה על מזונות גם כשאוכל קביעות סעודה, וכך כתב בספרו ידי חיים, על תבשיל של חמשת מני דגן שלא יברך לישב בסוכה, אף שקבע עליו סעודה, אולם במאפה מחמשת מיני דגן אין ראייה.

וכתב בחזון עובדיה שלהלכה יברך לישב בסוכה כשקבע סעודה גם בתבשיל של חמשת מני דגן, כדעת המשנה ברורה.

באור לציון (ח"ד פרק כ"ט) כתב האוכל פת יותר משעור כביצה קלופה, או מני מזונות (230 גרם) ואפילו תבשיל מזונות כגון איטריות או קוסקוס וכדומה, בשיעור קביעות סעודה, חייב בסוכה ויברך לישב בסוכה.

לסיכום: לדעת המשנה ברורה אכל מזונות בלא קביעות סעודה לא יברך לישב בסוכה, אולם בשבת ויום טוב יברך מפני שדרך לקבוע אפילו מפחות מד' ביצים, וכן באכל שיעור קביעות סעודה בחול המועד יברך לישב בסוכה.

ולדעת הספרדים יברך לישב בסוכה על מני מזונות רק בשיעור קביעות סעודה (230 גרם בערך), גם באוכל תבשיל של מזונות, כגון איטריות וקוסקוס, ובפחות לא יברך גם בשבת ויום טוב.

פרשה מפורשת המשך

נחש ברח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים, הרבה יש בגמרא ובמדרשים ובדברי המפרשים בביאור מה זה לויתן, ומה זה נחש בריח, ומה זה תנין, וריבוי הפירושים והעניינים הם מפני דרכי הלימוד בפשט רמז דרש וסוד אשר כולם אמת. אבל נראה לפרש בביאור הפסוק שהוא מדבר על היצר הרע (ועיין בזה פרשת פקודי דף רס"ה ע"א) ששני מיני יצר הרע יש! כתוב בבראשית – והנחש היה ערום מכל חית השדה, וכתב שם הספורנו ונרשום את עיקר דבריו: שהנחש הוא שטן הוא יצר הרע, ודרך העבירה שהאדם עושה בגלל היצר הרע, הוא שהכח המתאוה שיש לאדם מחטיא האדם על ידי צירוף כוח המדמה, זאת אומרת שיש שני כוחות באדם שגורמים לו לחטוא, הכוח הראשון זה התאוה ולמשל באוכל יש לאדם תאוה שהוא רעב ומאוד רוצה לאכול, והכוח השני זה כוח המדמה, זאת אומרת תוספת הדמיון שהאדם מוסיף צבע מאכל לשתייה, ומקשט את המאכל כדי שיהיה יפה, זה כבר הכוח השני של הכוח המדמה, וכך כתב הספורנו על הכוח המדמה: המוביל אליו דמיוני התענוגים החמריים להטות עיקר סיבת כח המתאוה שלא נברא אלא לקיום טבע העולם ויבוא הדמיון לרכוב על

תאותו להטותו לדרך חטא. **זאת** אומרת שהקדוש ברוך הוא ברא לאדם כח התאוה כדי שהעולם יתקיים, איך אדם יאכל אם הוא לא ירגיש תאוה לאכול? ואם אדם לא יאכל הרי ימות! לכן כוח התאוה הוא לצורך קיום העולם! אבל התוספת של כוח הדמיון רוכב על הכוח המדמה ומשתמש בתאוה כדי לגרום לאדם לחפש ולהוסיף עוד דמיונות בתאוה – וזה הנחש! הנחש הוא הדמיון הזה שרוכב על התאוה! וזה השטן וזה מלאך המוות. **חז"ל** אמרו ששיעור קומתו של אדם הראשון היה מסוף העולם ועד סופו ולאחר החטא נתמעט קומתו שנאמר – ותשת עלי כפך, וביאור הדברים – שקודם החטא אדם הראשון לא היה כבול לצמצום של מדה או משקל כיון שהוא השולט ברוחו ואין גבול למעלה שלו! לא שייך לומר עליו שהוא רק מטר שמונים ושוקל מאה קילו, כי לא שייך בו מידה ומשקל כי הוא ענק! הוא שולט ביצר הרע ולא יצר הרע שולט בו! וזה כוונת חכמים שאמרו שקומתו של אדם הראשון הייתה מסוף העולם ועד סופו. **אבל** לאחר החטא הרי ירכוב עליו הדמיון והדמיון הזה מכוב בשכלו כמו אויב מבית! והוא מיעוט קומה, זה מנמיך את הגובה, האדם כבר יש לו משקל ויש לו מידה, כי כבר אינו מושל על כל העולם ואף לא על עצמו, כעת שייך בו מידה ומשקל שעד כאן כוחו ולא יותר, **המשך בעמוד 7**

בדין סוכה גזולה כששכר בית מחבירו ולא שילם דמי השכירות אם הוא סוכה גזולה ודין מי שבנה סוכה ברה"ר והזיק

מי ששכר בית מחבירו ולא שילם לו דמי השכירות, וחבירו מקפיד

ואומר לו שגזל בידו. והשוכר בונה סוכה במרפסת של הדירה השכורה אם דינה כדן סוכה גזולה. ואם לא הוא סוכה גזולה האם בכל אופן יכול לברך בסוכה זו לישב בסוכה.

הנה בגמ' סוכה (דף כ"ז): דרשינן מדכתיב חג הסוכות תעשה לך להוציא סוכה גזולה. ובענין זה דנו הראשונים אם הוא פסול מדין מצוה הבאה בעבירה או משום דבעינן לכם ועיין בתוס' (שם דף ט'. ד"ה למעוטי גזולה) שסוברים שדין מצוה הבאה בעבירה

הוא איסור דרבנן, ולכך הסיקו שם שצריך לכם משלכם. אבל דעת הריטב"א (שם) שהוא מצוה הבאה בעבירה ואסור מדאורייתא. ונפק"מ טובא בזה. ודו"ק. ובכל אופן סוכה גזולה פסולה.

ובשו"ע או"ח (סימן תרל"ז סעיף ג') פסק סוכה גזולה כשירה כיצד אם תקף את חבירו והוציא מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין קרקע נגזלת, ע"כ. ובמשנ"ב (ס"ק ז') כתב אין הלשון מדוקדק כל כך דהא דרשינן מדכתיב וכו', אלא רוצה לומר דגזולה כהאי שתקף את חבירו והוציא כשירה, עכ"ל. ובהמשך שם כתב שקרקע אינה נגזלת, והוי כשאלה, ולכאורה הכי נמי בענייננו שאף על פי שישב השוכר בבית חבירו בגזל, מ"מ אין הוא יכול לגזול את ביתו אלא הוא גזול ממונו, ולא דמי לגזול סוכת חבירו. היינו את סוכתו ממש העצים והקורות, שאז הסוכה גזולה ואינו יוצא ידי חובתו.

ובכל אופן אף ביושב בדירת חבירו בלא היתר, אף שיוצא ידי חובת סוכה מ"מ אין לו לברך שהרי אף שהקרקע אינה נגזלת, מ"מ הוא מצוה הבאה בעבירה שלדעת התוס' לעייל הוא איסור דרבנן בכ"א ואין לברך על זה.

עוד יש לנו לברר מדין שכירות ממכר ליומיה הוא. ואם לא שילם דמי השכירות ובעה"ב עייל ונפיק אזווי כמו שפסק השו"ע בחו"מ (סימן ק"צ

סעיף י') דהיינו כמי שמכר לחבירו בית ולא שילם לו את הכסף, ואם היה יוצא ונכנס אצלו שישלם לו, ולא שילם הוי מקח בטל, והכי נמי כשהשכיר בית לחבירו ולא שילם לו, והמשכיר נכנס ויוצא אצלו ע"מ שישלם לו אז המקח לכאורה בטל. ואע"פ שלא מצאנו דין עייל ונפיק אזווי בדין שכירות, מ"מ כיון שאינו משלם אם יש סעיף המבטל את הסכם השכירות הרי החוזה בטל, והישיבה בבית הוי גזל. ואע"פ

שביארנו שקרקע אינה נגזלת, בכל אופן הוי מצוה הבאה בעבירה ואין לו לברך על מצות ישיבת סוכה כאמור. (אגב ה"ה במזוחות שבבית אם הם של המשכיר כמ"ש המנחת חינוך מצוה תכ"ג דמזוזה גזולה פסולה, ויש לדון כשהשוכר במקרה דידן קובע המזוזה שלו אם יברך דבכ"א קרקע אינה נגזלת, אבל לענ"ד לא יברך. ויש עוד לעיין בזה. אבל בכ"א מי שדר בבית חבירו ואינו משלם אין הוא חושב על דינים אלו, דהא גזל בידו ואמרו קופה מלאה עוונות גזל מקסרג בראש, והיינו שאם יש בידו

גזל, השאר קטן עליו. ודו"ק).

רק שיש להעיר שלא הוי סוכת שלום ובשבתות וימים טובים אנו מתפללים ופרוש עלינו סוכת שלומך, בודאי דלא הוי סוכת שלום. ובאי המריבה, כאילו בונה סוכת שלום.

אגב נזכיר הדין לגבי בניית סוכה ברה"ר דאין בזה גזל הרבים ובפרט היבא ששר העיר מתיר לבנות סוכות, וכמ"ש המשנ"ב (סימן תרל"ז ס"ק י') ועו"פ. ובפרט שהשנה יש היתר מיוחד משר הפנים לזה והרי הסוכה כשרה למהדרין. רק שיש להשים לב לדבר אחד שמי שבנה סוכה ברשות הרבים והזיק את העוברים ושבים, וכן אם הזיק בממון את רה"ר, הרי הוא חייב את מלוא הנזק, ודומיא דנר חנוכה דאע"פ שהדליק נר חנוכה וקיים מצוה אם הזיק חייב לשלם (כדאיתא בגמ' בב"ק דף ס"ב). וכ"כ הרשב"א וכ"כ בחידושי המאירי (מסכת בבא קמא ס"ו פ' שיש) בשם הירושלמי וז"ל: כגון אלו שעושים סוכותיהם בפתח חנויותיהם בחוץ אם הזוק בהם אדם חייבים, דומיא דנר חנוכה בחוץ שחייב משום אש, עכ"ל. **ולסיום במקום לימוד** (בייני עמודי כדאיתא בגמ' ברכות דף ל'): **שם תהא תפילה, ויה"ר שיתקיים בנו ופרוש עלינו סוכת שלומך ותקננו מלכנו בעצה טובה מלפניך.**

פרשה מפורשת המשך

וכמו שכתב הגאון רבי ישראל מסלאנט – הדמיון נחל שוטף והשכל יטבע.

ובאין בישעיה רמז הפסוק לשני המינים של היצר הרע, שלויתן נחש בריח הוא יצר הרע של כח המתאוה, ולכן הוא נקרא נחש בריח, וכמו במשכן שהיה את הבריה התיכון, ובלא הבריה אין מה שיתפוס את הקירות שלא יפלו, וכמו בדלת שאם אין את הבריה כל הדלת תיפול! כך בעולם הזה היצר של כוח התאוה הוא יצר שבו כל העולם מתקיים, בלי היצר הזה אף אחד לא היה אוכל ולא היה מתחתן.

לויתן נחש עקלתון הוא יצר הרע של כח המדמה, ולכן זה נקרא לויתן נחש עקלתון כי הוא מתעקל ומעוות וזו ימינה ושמאלה, זה היצר הרע של כח המדמה, ואמר שה' יהרוג את התנין אשר בים, ונראה שאין זה עוד סוג של בריה שיש בים, בריה שלישית, אלא התנין הוא יצר הרע שכתב לפני זה בפסוק שהם שני מיני הכוחות של יצר הרע אשר יהרוג

אותו ה' ודרך כללות שניהם נקראים "התנין אשר בים", וכמו שכתוב בדברים (פרק ל"ב) חמת תנינים יינם וראש פתנים אכזר, ולעתיד לבוא יהיה יצר אשר נשמר לצדיקים לטובה, וכמו שכתוב בבראשית (פרק א') – ויברא אלהים את התנינים הגדלים, ופירש רש"י הוא לויתן ובן זוגו שבראם זכר ונקבה והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא ע"כ, והביאור בזה הוא שיש יצר שנשמר לצדיקים לטובה, לעתיד לבוא, אם עד עכשיו היה אפשר להשתמש ביצר הרע לטובה או לרעה, וגם תלוי איזה סוג של יצר הרע, לעתיד לבוא הצדיקים יקבלו הרבה מהיצר הזה כי הם משתמשים עם זה לטובה כדי לעלות עוד ועוד בעבודת השם. וזה הביאור של – הרחמן הוא יזכנו לישב בסוכת עורו של לויתן! שנוצה להיות מאלה שהלויתן והנחש הזה, היצר הרע הזה – דוקא זה מה שיוסוך על הצדיקים ויגן עליהם, זאת אומרת שעיקר התפילה היא לא שהקדוש ברוך הוא יעשה סוכה מעורו של לויתן, כי זה ברור שיהיה את המושג הזה, אלא אנו מתפללים שיהיה לנו זכות להיות מאלה שישבו בסוכה זו, שנהיה צדיקים שהיצר משמש להם לטובה והוא טוב להם!

מלאכה בחול המועד

שאלה: בחול המועד, האם מותר להדליק אורות ולכבות אורות כמו שעושים בחול בלי לחשוב אם באמת יש צורך בזה? האם מותר לקרוע נייר טשיו בלי לחשוב אולי יש כבר נייר חתוך לפניו?

הקדמה: חול המועד אסור במקצת מלאכות ומותר במקצתן, ומסרן התורה ביד חכמים לומר לנו אי זו מלאכה אסורה ואי זו מלאכה מותרת. ויש מח' ראשונים לגבי המלאכות שאסרו לעשות בחוה"מ, אם אסור מדאורייתא או מדרבנן^(א). ויש חמשה דברים שהתירו חז"ל. ואלו הן: א) דבר האבוד, ב) צורך אוכל נפש, אפילו מעשה אומן, ג) שאר צרכי מועד שאינו לצורך אוכל נפש, אבל רק מעשה הדיוט, ד) צורכי רבים, ה) בשביל פועל שאין לו מה לאכול. כל פעולה שלא נכלל באחד מחמשה אלו, נשאר באיסורו (או מדרבנן או מדאורייתא). ולכן בכל דבר שעושים בחול המועד, יש לחשוב האם זה מלאכה שמותרת או אסור, ויש הרבה הלכות בענין הגדרים של מלאכה בחול המועד, ונמצא שצריך ללמוד הלכות שבת, והלכות יו"ט והלכות חוה"מ.

גדר של מלאכה בחול המועד: יש לחקור בגדר של "מלאכה" בנוגע לחול המועד. האם הגדר של מלאכה הוא בדיוק כמו שמצינו בשבת ויו"ט שמוגדר כפי הל"ט מלאכות, רק שבחוה"מ מותר לעשות חמשה דברים דנ"ל. או שמא הגדר של מלאכה בנוגע לחוה"מ אינו קשור לשבת ויו"ט, אלא

מלאכה היינו כל עבודה של טירחא ועמל (ואף אם יש בהם טירחא מ"מ הקילו בחמשה דברים). ונפק"מ בחקירה זו הוא בנוגע לדברים שאין בהם טירחא כלל, שאם אמרינן שהגדר של מלאכה הוא כפי הל"ט מלאכות, א"כ יהיה אסור אף אין אין שום טירחא אא"כ הוא מהחמשה דברים, משא"כ אם אמרינן שהגדר של מלאכה הוא דברי טירחא ועמל, א"כ אם אין בו טירחא כלל לעולם לא נאסרו. החקירה זו הובאה באחרונים^(ב). ונע' ברדב"ז שכתב שי"ל שחקירה זו תלוי במח' ראשונים אם מלאכה בחול המועד אסור מדאורייתא או מדרבנן^(ג).

קושר, מחתך, גוזז, תולש, בנין כל דהו, הריגת זבובים: בפשטות, מהח"א והמ"ב יכולים לראות כהצד של החקירה שמלאכה בחוה"מ מוגדר כפי הל"ט מלאכות. ע' בח"א שהביא כמה מלאכות, ומקצתן שלא נזכר בחז"ל מה דינן, וכתב שנראה לו שבכל מלאכה שאינו לצורך המועד אסור לכולי עלמא, גם קושר ומתיר, וגם מחתך^(ד). גם הבה"ל כתב שיש איסור מחתך בחול המועד^(ה). ובאמת ע' בחז"א שמקיל במחתך בחוה"מ מחמת שהוא טורח מועט^(ו). אבל ע"ש שמוכח שמיקל רק בנוגע לפרקמטיא, אבל סתם לחתוך שלא לצורך המועד גם החז"א הסכים לאסור^(ז). וכן יודע שהחז"א היה מחמיר בעצמו אפילו בהוצאה שלא לצורך המועד^(ח). ע"ע בש"ע שאין תלוש עשבים ועפר בבית הקברות כמו שנוהגים לעשות בחול^(ט). ע"ע בשעה"צ שכתב שמותר ליטול שפה במספריים (ואינו נכלל בגזירה של גילוח) רק בגלל שהוא צורך מועד, דאל"ה יהיה אסור מטעם מלאכת גוזז בחוה"מ^(י). ע"ע במ"ב שכתב שמותר להרוג זבובים רק בגלל שהוא צורך מועד^(יא). ע"ע במ"ב שמותר ליטול גשושית בבית (להשוות גומות) רק בגלל שהוא צורך מועד שלא יכשל בו^(יב). מכל אלו משמע כהצד בהחקירה שמלאכה מוגדר כפי הל"ט מלאכות, שהיא אפילו לקשור קשר, או לחתוך דבר מועט, או להרוג זבוב, או ליטל קצת ארמה, שכל אלו לכאורה אין בהם טירחא, אעפ"כ אין לעשות מלאכות אלו בחוה"מ אלא לצורך המועד. וכן פסק בחוט שני^(יג). והמקיל בזה יש על מי לסמוך, וע' בהערה^(יד).

לקרוע נייר טשיו: לפי מה שכתבנו שבפשטות אין איסור בחוה"מ אף שאין בו טירחא כלל וכדנ"ל, לכן כמו שיש איסור לקרוע נייר טשיו בשבת ויו"ט, יהיה גם אסור בחוה"מ אא"כ יש בו צורך. ולכן במקרה שיש כבר לפניו נייר חתוך, יהיה אסור לקרוע נייר אחרת בלי סיבה טובה. וכ"כ בשמירת שבת כהלכתו להחמיר^(טו), וכ"כ בחוט שני להחמיר^(טז), וענה ר' חיים קנבסקי שליט"א בספר דולה ומשקה וז"ל "שלא לצורך המועד כלל אין ראוי"^(טז). עוד ע' בשש"כ בשם רש"א זצ"ל שמסתפק אם גם מחוייב לדאוג לחתוך נייר לפני יו"ט, כדי שלא יהיה צריך לחתוך אותם בחוה"מ אפילו לצורך^(יז). ובדולה ומשקה השיב ר' חיים שליט"א שאינו צריך להכין מערב יו"ט, וכ"כ בחוט שני שאינו צריך^(יח).

להדליק ולכבות אורות: בדרך כלל כל זמן שמדליק אור הוא צורך המועד. אבל אה"נ במקרה שלא צריך האור כלל, רק נכנס לחדר וכמו שרגיל בחול להדליק האור בלי לחשוב אם צריך או לא, לכאורה אסור לפי הנ"ל. וכן לענין לכבות אור ודאי אם רוצה לכבות אותם כדי לילך לישון, או כדי להיות חושך מאיזה סיבה, שפיר נחשב כצורך המועד ומותר. וכן ודאי להקל במקרה שהוא דבר האבוד. אבל בלי סיבה, לכבות אותם רק בגלל שכן דרכו בחול, לכאורה אין לעשות. וכ"כ בחוט שני^(יט).

סיכום: יש לחקור בגדר מלאכות חוה"מ אם הוא על פי גדרים של הל"ט מלאכות וכשבת ויו"ט, או אם הוא גדר חדש של טירחא ועמל. ונע' ברדב"ז שכתב שתלוי אם מלאכה בחוה"מ אסור מדאורייתא או מדרבנן. משמעות הח"א והמ"ב להחמיר בזה להגדיר מלאכה בחוה"מ כפי הל"ט מלאכות, וכן פסקו כמה פוסקים. לכן, יש על כל אחד ואחד לחשוב לפני כל פעולה שעושה בחוה"מ אם יש בה צורך המועד. בין אם רוצה להרוג זבובים, או לקרוע נייר טשיו, או להדליק ולכבות אורות, או לרכוב ברכב, יש לשאול את עצמו אם יש בזה צורך המועד. ואף שראינו שמנהג העולם להקל

בכל זה, ופוק חזי עמא, מ"מ אפשר שהוא מנהג טעות, כעין הא שהרבה חושבים שלמנוע ממלאכה בחוה"מ הוא רק מידת חסידות.

(א) ע' נצ"י ס' תלך ונכח"ל שם שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ומסכת הנה"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ב) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ג) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ד) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ה) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ו) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ז) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ח) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (ט) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (י) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (יא) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (יב) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (יג) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול". (יד) ע' בשש"כ פס"ה הע' פ' שהיה חקירה זו, והוא כמו מקורות לנ"ל. והבאה גם בחוה"מ ח' חול המועד ע"י קצתו, וע"ש שמתוך צדקתו הראשונים בזה, ונכח"ל שם "אין לומר להקל כ"א לנזק גדול".